

TUMAČENJE KUR'ANA H. ŠERIFA AHMETIJA NA ALBANSKI JEZIK

Azmir JUSUFI

UDK 28-234=18:929 Ahmeti Š.
DOI:

SAŽETAK: Kur'an, kako je poznato, predstavlja prvi i najbitniji fundament Šerijata iz kojeg proizlaze sveobuhvatne poruke i pouke, pravni propisi i cjelokupni islamski životni bonton. Također, on je temelj svih ostalih islamskih znanosti. Tumačenje plemenitih kur'anskih poruka jedna je od važnijih islamskih oblasti. Ova je oblast oduvijek privlačila pažnju mnogih islamskih istraživača kako u prošlosti tako i danas. Poruke Kur'ana bile su, a kao takve i ostale, fundamentalni izvor islamskih mislilaca. Prema tome, cilj ovog rada jeste da ukaže na tumačenje Kur'ana na albanskom jeziku istaknutog kosovskog alima, Šerifa Ahmetija; o potrebi i vrijednosti tumačenja Kur'ana, o Šerifu Ahmetiju kao prvom tumaču cjelokupnog Kur'ana na albanski jezik, o metodologiji koju je koristio u tumačenju Kur'ana, o tumačenju Kur'ana u duhu vremena, o upotrebi hadisa u tumačenju Kur'ana, te napose svega o kur'anskim znanostima – tzv. *ulumu-l-kur'an*.

Ključne riječi: *Šerif Ahmeti, potreba i vrijednost tumačenja Kur'ana, tumačenje u duhu vremena, "ulumu-l-kur'an" – kur'anske znanosti*

Uvod

Kur'an je Allahov govor, objavljen preko meleka Objave, Džibrila, a.s., posljednjem Allahovom poslaniku, Muhammedu, s.a.v.s., a preko njega kao svjetlo, uputa, lijek i milost cijelom čovječanstvu sve dok bude dana i noći na ovoj Zemlji.

Da bismo razumjeli ovaj Kur'an – Allahov govor, neophodno je prodrijeti u njegove dubine i tajne, te na taj način izbaviti na vidjelo njegove tajne, mudrosti i dragulje. Tako da je tumačenje Kur'ana jedna od najbitnijih strana pravilnog razumijevanja kur'anskih poruka i poruka čovječanstvu.

Naime, u radu će općenito biti govora o tumačenju Kur'ana jednog od najmarkantnijih ličnosti kod Albanaca na Kosovu i šire, hadži Šerifa Ahmetija. Tako da će, prvenstveno,

biti govora o potrebi i vrijednosti tumačenja Kur'ana, nadalje, o Šerifu Ahmetiju kao prvom tumaču cjelokupnog Kur'ana na albanski jezik. Također, u radu će biti govora i o metodologiji koju je koristio u tumačenju Kur'ana ovaj erudita albanskog naroda; o tumačenju Kur'ana u duhu vremena i potreba naroda, te o upotrebi hadisa u tumačenju Kur'ana, itd.

Šerif Ahmeti kao prvi tumač cjelokupnog Kur'ana na albanski jezik

Ono što najviše obogaćuje i odlikuje komentar Kur'ana Šerifa Ahmetija od ostalih do tada komentara Kur'ana na albanski jezik, jeste komentar i analiza od početka kur'anskog teksta, tj. sure *Fatihe*, pa sve do kraja Kur'ana, tj. sure *En-Nas*.

Šerif Ahmeti u svom tumačenju kur'anskih ajeta nije upotrebljavao fusnote, a na mjestu brojeva komentara upotrebljavao je znak male zvjezdice, koja je označavala završetak ajeta o kojima slijedi daljnje tumačenje ajeta. Njegov je komentar, kao što smo spomenuli, utemeljen na islamskim izvorima, kako ih i sam naziva "najvjerodostojniji tradicionalni izvori", naročito kada je bilo riječi o motivu i uzroku objave (*sebebun-nuzul*) određenog dijela iz Kur'ana.¹

Šerif Ahmeti u svom radu je bio inspirisan tumačenjima prijašnjih autora, a naročito njihovih pisanih djela,

¹ Dr. Xhabir Hamiti, "H. Sherif Ahmeti – përkthyesdhekomentues i Kur'anit", *HaxhiSherif ef. Ahmeti – Jetadhe vepra (1920–1998)*, Predsjedništvo Islamske zajednice Kosova, Priština, 2010., str. 61.

hafiza Ibrahima Dalliu i ostalih, te tumačenjima bošnjackih komentatora Kur'ana, a ponajviše Huseina Doze, a sve ovo ga je potaklo da uđe u tumačenje Božije riječi.

I prije Šerifa Ahmetija od pojedine albanske uleme bilo je pokušaja da se Kur'an protumači te njegove poruke prenesu na albanski jezik, kao što je bio slučaj tumačenja Kur'ana hafiza Ibrahima Dalliu i ostalih pojedinaca. Međutim, prvi koji je protumačio i objavio cjelokupni komentar Kur'ana na albanski jezik jeste Šerif Ahmeti. Iako njegov komentar nije bio voluminozan, ipak je autor uspio unutar granica njegovih mogućnosti i intelektualne sposobnosti prenijeti kur'ansku poruku na jezik svoga naroda.

Metodologija u tumačenju Kur'ana Šerifa Ahmetija

Muderris Šerif Ahmeti nije bio prosto samo prevodilac Kur'ana časnog, nego je ujedno bio i komentator tog Božijeg govora. U njegovim radovima možemo uvidjeti da je njegovo tumačenje bilo u duhu vremena i potreba naroda u kojemu je živio i djelovao. Na početku svakog rada, odabirao bi najmanje po jedan ajet koji govori o određenoj temi, te bi kasnije u razradi te teme ulazio u dublje tumačenje, izlažući na vidjelo sve poruke i pouke koje se crpe iz toga.²

On je u više od tri dekade dao vrijedan doprinos tumačenju Božije riječi, u sklopu tema kojima se bavio u svojim radovima, a koje je objavljivao, prvenstveno u *Informativnom Biltenu i Takvimu* te, nešto kasnije, i u islamskim časopisima: *Edukata Islame* i *Dituria Islame*, koje je štampala Islamska zajednica Kosova.³

On se nije nikada, sve do svoje smrti, odvajao od studija o Kur'anu i njegovih poruka. Sav svoj život je posvetio proučavanju Božije riječi

topeći se kao što se topi svijeća, kako bi ostalima davao svjetlost istine islama, sve to s ciljem da svojim sunarodnjacima trasira put islama. Imajući u vidu činjenicu da je Kur'an Božija riječ te da je kao takav veoma težak za razumijevanje, on nikada nije odustajao od djelatnosti na polju objašnjavanja i analiziranja riječi iz Božije knjige – Kur'ana, na svom maternjem albanskom jeziku.⁴

Šerif Ahmeti je u svom tumačenju Kur'ana slijedio put tradicionalista, te je Kur'an tumačio tradicionalnim metodama. On je Kur'an prvenstveno tumačio samim Kur'anom, a što je odlika tradicionalnih tumača Kur'ana, onda su njegovo mjesto u komentarijima i tumačenju zauzeli hadis i sunnet Muhammeda, s.a.v.s., te nakon toga i izreke cijenjenih i uglednih ashaba ovog ummeta.

Međutim, iščitavajući njegove radove, možemo lahko uočiti da je i odstupao od tradicionalne metode ulazeći i dajući racionalne komentare pojedinih riječi i ajeta, te je na taj način spajao tradiciju sa *raciom*, sve ovo dovodeći u sklad s potrebama vremena, jer, kaže da postoji dosta ajeta u Kur'anu koji nam kazuju o vrijednostima koje trebamo pridavati *raciji* i logici.⁵ Što se tiče ove zadnje metode, ponajviše je u tumačenju crpio iz tefsira Rr-Razija i Ez-Zamahšerija, iako ovog posljednjeg nije nigdje spominjao, to se da zaključiti kroz njegov prijevod i komentar Kur'ana.

O metodama u tumačenju Kur'ana Šerif Ahmeti kaže sljedeće: "Objašnjenje i tumačenje onoga što Allah, dž. š., traži Svojim govorom od njegovih stvorenja (ljudi) najbolje se ostvaruje kada se jedan dio iz Kur'ana pojašnjava drugim njegovim dijelom, ili kada ga objašnjava sam Poslanik, ili kada jedan njegov dio objašnjava ju ashabi Poslanika. Kasnija objašnjenja (tumačenja), neutemeljena na prvim izvorima, jesu racionalna

objašnjenja, logička i individualna, zbog toga i nemaju potrebnu težinu (argumentiranja)."⁶

Da je Šerif Ahmeti koristio *Tefsir* Fahrudina er-Razija, da se vidjeti, između ostalog, i iz sljedećih riječi: "Prema Fahrui Raziu (kako je nazivao Fahrudina er-Razija, prim. A.J.), cjelokupna ova sura (misli se na suru *Fussilet*, prim. A.J.), od početka do kraja, jeste jedan period, riječi koje su povezane jedne s drugima i imaju tematiku o Kur'anu objavljenom od Boga..."⁷

Šerif Ahmeti je koristio i komentar Kur'ana Sejjida Kutba, direktno ili pomoću drugih tefsira, što se da vidjeti iz tumačenja 28. ajeta sure *Muhammed*, gdje Šerif Ahmeti u komentaru ovog ajeta, za značenje riječi *أحط* – navodi mišljenje Sejjida Kutba, koji kaže: "*habeta* znači *napubati*. Životinja koja je pojela lošu travu na ispaši napuše se i lipše, uništava se, slično je i s djelima nevjernika, napušu se, izgledaju velika, ali na kraju nestaju."⁸

Tumačenje u duhu vremena

U *El-Menaru* Muhammed 'Abduhu već na prvim stranicama govori o nužnosti da se Kur'an razumije (prevodi, tumači, recipira) iz svoga vremena. On doslovno kaže da prva generacija muslimana nije u boljem (gorem) položaju glede razumijevanja Kur'ana. Tradicija je za 'Abduhua samo ona tradicija koja je i sada živa.⁹

Čini se da je vrlo značajna i 'Abduhuova rečenica da su muslimani ovog doba spram Kur'ana u nekoj vrsti *idolatrije*, on doslovno kaže: *'ibadehlil-kur'an la'ibadehlil-lah*. Također, 'Abduhu smatra da je Kur'an uvijek novi stari Kur'an.¹⁰

Uzevši u obzir naslove tema koje je razmatrao, uviđamo da je tumačenje islama općenito i kur'anskih poruka pojedinačno, bilo u duhu vremena i potreba naroda na Kosovu. On se

² Ibid., str. 56.

³ Ibid., str. 55.

⁴ Ibid., str. 56.

⁵ Za više vidjeti: Sherif Ahmeti, "Komentari i njeversetitë Kur'anit, a.sh.", *Edukata*

Islame, br. 24., 1979., Priština, 1979., str. 3.

⁶ *Kur'ani-i, përkthim me komentim* (prijevod sa komentarom), preveo i komentirao H. Šerif Ahmeti, Predsjedništvo Islamske zajednice za R.S.

Srbije – Priština, Priština, str. 23.

⁷ Ibid., str. 658.

⁸ Ibid., str. 703-704.

⁹ Ibid., str. 134-135.

¹⁰ Ibid., str. 136.

trudio, a u tome je dosta i imao uspjeha, da ostvari i identifikuje potrebe koje su imali muslimanski vjernici na Kosovu, tako da se svim mogućim načinima dao na raspolaganje muslimana, kako bi ispunio postojeći vakuum kojeg su imali vjernici ovog podneblja u pogledu spoznavanja islamskih temeljnih načela.

Interesantan je stav Šerifa Ahmetija o pitanju *idžmaa*; o tome kaže slijedeće: "Nije uvjet da *idžma*' bude samo iz generacije ashaba, niti samo od Medinelija, a niti samo od nasljednika Poslanika, s.a.v.s., nego iz redova muslimana bilo kojeg vremena."¹¹ Na osnovu njegove riječi da se razumjeti da je on bio protiv zatvaranja vrata *idžtihada*,¹² tako da svako vrijeme ima svoje tumačenje.¹³ Zasigurno je bio pod utjecajem reformatora u arapskom svijetu, poput već spomenutog Muhammeda 'Abduh, koji kaže: "Idžtihad je onaj činilac unutar islamskog prava koji mu osigurava neophodnu dinamiku i omogućava praćenje promjene u stvarnom svijetu."¹⁴

Upotreba hadisa u tumačenju Kur'ana

Šerif Ahmeti je u velikoj mjeri koristio hadise Poslanika, s.a.v.s., u svom tumačenju Kur'ana. Ovdje ćemo spomenuti samo nekoliko primjera:

1) Na 31. stranici prijevoda i komentara Kur'ana, u uvodnom razmatranju sure *El-Bekare* stoji hadis kojeg bilježi Muslim u svome *Sabihu*: "Nemojte

pretvarati vaše kuće u groblja, šejtan se udaljava od kuće u kojoj se uči sura *El-Bekare!*"¹⁵

2) Na 53. stranici prijevoda i komentara Kur'ana, u tumačenju 116. ajeta sure *El-Bekare*, gdje se kaže da su Ehlul-kitabije pripisivali Allahu, dž š., djeću, Šerif Ahmeti navodi *hadis kudsijj*, kojeg bilježi Buharija u svom *Sabihu*, da je Allah, dž. š., rekao: "Čovjek iznosi laži i uvrede o Meni. Izmislio je laž kada je rekao da Ja nemam snage da ga proživim, i potvorio Me je kada je rekao da imam djece."¹⁶

3) Na 60. stranici prijevoda i komentara Kur'ana, u tumačenju 153. ajeta sure *El-Bekare*, u kojemu se ljudi pozivaju na *sabur* – strpljenje u iskušenjima, Šerif Ahmeti navodi hadis kojeg bilježe Ahmed i Tirmizi, pa kaže: "Za saburlije imamo i hadis Pejgambera: 'Kada nekom roditelju umre *evlad* – dijete, Allah kaže meleki: Jeste li uzeli dušu djeteta Moga roba? Oni kažu: Da..." (Ahmed i Tirmizi).¹⁷

4) Na 136. stranici prijevoda i komentara Kur'ana, u tumačenju 41. ajeta sure *En-Nisa'*, Šerif Ahmeti navodi hadis kojeg bilježi Buhari od Ibn Mesuda, koji kaže: "Reče mi Poslanik: 'Uči Kur'an'. Rekao sam mu: 'Da ga učim kada je tebi objavljen?' 'Da', reče: 'imam volju da ga čujem od drugog!' Učio sam suru *En-Nisa'* do 41. ajeta..."¹⁸

Ovakvih primjera u tumačenju Kur'ana Šerifa Ahmetija ima na desetine, i što je najvažnije, svi su ti hadisi poznati kao vjerodostojne predaje zabilježene u vjerodostojnim zbirkama hadisa.¹⁹

Mekkanski i medinski ajeti i sure

O ovoj temi pisalo je više autora, kao što su, npr.: Mekki, Izud-Dirini i dr. Značaj spoznavanja ove teme je u činjenici da se pomoću nje saznaje ono što je poslije objavljeno od Kur'ana, a to može da bude derogirajući ili specificirajući ajet – prema mišljenju onih znanstvenika koji smatraju da je ono što je poslije objavljeno specificirajuće u odnosu na ono što je prije objavljeno.²⁰

Ibn'u'n-Nekib u uvodu svog tefsira veli: "Četiri su vrste kur'anskih sura: mekkanske, medinske, sure koje su objavljene u Mekki i u Medini i sure koje nisu objavljene ni u Mekki ni u Medini."²¹

Muslimanski učenjaci o ovome pitanju u terminološkom smislu imaju tri stava, međutim, najrašireniji stav je da su mekkanski dijelovi Kur'ana oni koji su objavljeni prije Hidžre, a medinski oni koji su objavljeni poslije Hidžre, svejedno bili oni objavljeni u Mekki ili Medini.²²

Šerif Ahmeti je mekkanske sure označio sa: "objavljeno u Mekki", a one medinske kao: "objavljeno u Medini", tako da je napravio propuste i greške jer je ograničio objavljivanje Kur'ana samo na Mekku i Medinu, dok historijska realnost objavljivanja Kur'ana, kao što smo spomenuli, govori suprotno od ovoga.²³

¹¹ *Kur'ani-i, përkthim me komentim* (prijevod sa komentarom), prev. i kom. H. Šerif Ahmeti, *op. cit.*, str. 149-150.

¹² O pojmu *idžtihada* vidjeti: Nerkez Smailagić, *Leksikon islama*, Svjetlost, Zagreb, 1990., str. 263.

¹³ Važno je spomenuti mišljenje Huseina ef. Đoze o konceptu *idžtihada*. O ovoj problematici kod Huseina Đoze, dr. Enes Karić je ustvrdio da niko kao Đozo na našem podneblju nije s većim zanosom i uvjerenjem govorio protiv *taklida*, i ističe da je: taklid u Đozinim tekstovima poprimio status uklete sudbine muslimanskog povijesnog mišljenja, *taklid* je proizveo mezhebe,

dekadencu, prezren položaj muslimanskog svijeta. Vidjeti: Rifet Šahinović, "Idžtihad kod Đoze", *Glasićnik*, br. 7-8., 2007., str. 609. Isto: *Izabrana djela Huseina Đoze*, Knjiga 1., Sarajevo, 2006., str. 24.

¹⁴ Dr. Fikret Karčić, *Društveno-pravni aspekt islamskog reformizma*, ITF u Sarajevu, Sarajevo, 1990., str. 82.

¹⁵ *Kur'ani-i, përkthim me komentim* (prijevod sa komentarom), prev. i kom. H. Šerif Ahmeti, *op. cit.*, str. 31.

¹⁶ *Ibid.*, str. 53.

¹⁷ *Ibid.*, str. 60.

¹⁸ *Ibid.*, str. 136.

¹⁹ Šerif Ahmeti je zabilježio i protumačio

kur'anske ajete sa hadisima i na sljedećim stranicama njegovog prijevoda i komentara Kur'ana kao na: str. 141., str. 162., str. 351., str. 456., str. 471., itd..

²⁰ Dželaluddines-Sujuti, *ITQAN (Sveobuhvatni uvodnik u kur'anske nauke)* 1., Preveo: Doc. dr. Almir Fatić, Sarajevo, 2012., str. 47.

²¹ *Ibid.*, str. 48.

²² Dželaluddines-Sujuti, *ITQAN (Sveobuhvatni uvodnik u kur'anske nauke)* 1., *op. cit.*, str. 49.

²³ Emin Behrami, *Qasjestudimorerreth katër përkthimeve të Kuranit në gjuhën shqipe*, Priština, 2007., str. 157-160.

Mudžmel (المجمل) i mubejjen (المبين)**/ amm (العام) i hass (الخاص) ajeti**

Mudžmel je onaj ajet koji sadrži neku tešku i sažetu riječ koju ne bi bilo moguće objasniti da nije drugih ajeta Kur'ana ili pak da se nekada i hadis ne stavlja u funkciju *mubejjena*. Primjer: riječ هَلُوعًا bit će objašnjena iz samog kur'anskog koncepta, pomoću riječi جزوعًا و منوعًا.²⁴ Tako ajeti 19.-21. sure *Mearidž* zajedno tvore jednu jasnu cjelinu: إِذَا مَسَّهُ الْإِنْسَانُ حُلُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ۗ ”Doista, čovjek je stvoren lahkomim, jada se kada ga nesreća zadesi, nepristupačan je kad ga dobro pohodi.” (*El-Mearidž*, 19-21.)²⁵

Mubejjen je, kao što smo iz primjera vidjeli, ajet koji pojašnjava neku riječ, kao što je slučaj u spomenutim ajetima sa riječima: منوعًا و جزوعًا.

Riječ *amm* znači *opće*, *općenito* i u tefsiru označava kur'anske ajete koji obuhvataju opće naredbe, moralne upute i tome slično. Naime, postoje kur'anski ajeti koji se odnose na sve ljude, odnosno sve jedinke na koje se aludira.²⁶ Naprimjer izrazi: *O, ljudi* (يا ايها الناس), جميع, كل, itd.

Hass ajeti se odnose na specifične iskaze, o posebnim i konkretnim mjestima u Kur'anu. Kao primjer ovih ajeta Subhi Salih navodi ajet “I s kraja grada žureći dođe čovjek neki...” (*Jasin*, 20.).²⁷

Povodi objave Kur'ana

Poseban žanr tefsirske literature sačinjavaju djela i rasprave o povodima objave nekih ajeta Kur'ana (اسباب النزول). Prvo poznatije djelo napisao je El-Vahidi (umro 1075.) pod naslovom *Kitabuesbabin-nuzul* (štampano u Kairu, 1315. g. po H.). Kasnije, nakon gotovo punih pet stoljeća, enciklopedijski erudita, Dželaluddin es-Sujuti, kompletirao je ovo

navodi povod – *sebeb* objavljivanja sure *Ali Imran* i kaže: “Prema mišljenju mufessira, *sebeb* objavljivanja sure *Ali Imran* je bio događaj jednog dijaloga koji se desio između Muhammeda, a.s., i jedne grupe predstavnika *nesara* (kršćana) iz Nedžrana.”³¹

- 3) Na 124. stranici prijevoda i komentara Kur'ana Šerif Ahmeti o povodu – *sebebu* objavljivanja 181. ajeta sure *Ali Imran* navodi da je bio događaj koji se zbio između Ebu Bekra, r.a., i jednog jevreja po imenu Fenhas Azar, koji je rekao Ebu Bekru: “Bog je siromašan, pošto traži zajam...”,³² pa je Allah, dž.š., objavio spomenuti ajet koji glasi: “Allah je čuo riječi onih koji su rekli: ‘Allah je siromašan, a mi smo bogati!’” (*Ali Imran*, 181.).³³

Ovakvi primjeri o povodima Objave, zabilježeni u komentaru Šerifa Ahmetija, jesu i povodi sljedećih ajeta i sura iz Kur'ana: En-Nisa', 101.; En-Nisa', 105.; El-Maide 43.-50.; El-En'am, 19.; El-En'am, 118.; Et-Tevbe, 1.; Et-Tevbe, 75.; El-Isra, 29.; El-Ahzab, 35.; El-Hudžurat, 6.; sura El-Mearidž, itd.

“Tajanstvena slova” ili “počeci sura” i “muhkem” i mutešabih” ajeti

Na početku nekoliko sura Kur'ana, odmah nakon *bismele*, nalaze se tzv. “počeci sura” ili ono što se u evropskoj orijentalistici imenovalo “tajanstvenim slovima”. Zapravo, u tefsirskim djelima se ravnopravno govori o tri naziva i to su: a) počeci sura (فواتح السور); b) slova koja se cjelovito izgovaraju (الحروف التهجي); c) isprekidana slova (الحروف المقطعات).

sa komentarom), prev. i kom. H. Šerif Ahmeti, *op. cit.*, str. 73.

³¹ Ibid., str. 91.

³² Ibid., str. 124.

³³ *Prijevod Kur'ana*, preveo: Enes Karić, *op. cit.*, str. 74.

²⁴ Enes Karić, *Uvod u tefsirske znanosti*, FIN, Sarajevo, str. 140.

²⁵ *Prijevod Kur'ana*, preveo: Enes Karić, Bihać, 2006., str. 569.

²⁶ Enes Karić, *Kako tumačiti Kur'an*, *op. cit.*, str. 340.

²⁷ *Prijevod Kur'ana*, preveo: Enes Karić, *op. cit.*, str. 441.

²⁸ Enes Karić, *Uvod u tefsirske znanosti*, *op. cit.*, str. 125.

²⁹ Ibid., str., 125.

³⁰ *Kur'ani-i, përkthim me komentim* (prijevod

Značenje ovih slova-simbola zbu-
njivalo je mufessire od najranijih vre-
mena. Nema dokaza da se Vjerovje-
snik, s.a.v.s., ikada pozvao na njih ni
u jednoj od svojih izreka niti da ga
je bilo ko od njegovih ashaba ikada
pitao za neko objašnjenje.³⁴

Između mnogobrojnih klasičnih
uvoda u tefsirske nauke u kojima se
raspravlja o ovim slovima izdvajamo
Zerkešijev *Burhan* i Sujutijev *Itkan*.
Zerkeši prvo fiksira broj kur'anskih
sura u čijim počecima nalazimo
ove harfove i kaže da ih je dvade-
set i devet.³⁵

Šerif Ahmeti, na početku sure
El-Bekare, kaže sljedeće: "Kao i
neke druge sure tako i ova počinje
ovakvim slovima koja podsjećaju na
nadnaravnost i savršenstvo Kur'ana.
Ovakva slova na početku pojedinih
sura privlače pažnju čitalaca i slu-
šalaca o njihovom značenju. Ova-
kvog mišljenja su najeminentniji
učenjaci kao Ibn Kesir, Zamahšeri,
Ibn Tejmije itd. Nema sumnje da
se u objavljanju ovakvih slova kri-
je Božija mudrost, međutim, ipak
su neki učenjaci predstavili svoja
mišljenja da su ova slova simboli
imena: *elif* simbolizira Allaha, *lam*
simbolizira Džibrila, a *mim* simbo-
lizira Muhammeda, a.s."³⁶

Šerif Ahmeti, o značenju početka
sure *Taba*, kaže da ova slova spadaju
u kategoriju *mutešabih* ajeta, a koja
su neobjašnjiva. Poznati mufessiri
Kur'ana, ipak, dali su svoja mišljenja o
ovom pitanju, pa Šerif Ahmeti navodi
mišljenje Ibn Abbasa, r.a., koji kaže
da slova طه znače: "O, čovječe!".
Ima mišljenja i da su ona ime Allaha, dž.
š., ime Poslanika, ime sure, ili imaju
sljedeća značenja: "Blago onom koji
je pronašao pravi put", ili "Zgazi ze-
mlju, o Muhammede!" itd.³⁷

Kada smo već kod kategorije
"muhkem" i "mutešabih" ajeta, da
ukratko pojasnimo ove termine.
Kur'anski ajet iz sure *Ali Imran*,
7., daje jednu od Boga utemeljenu
podjelu Kur'ana na ajete koji su
"jasni" (*muhkemat*) i "tamni" (*mu-
tešabihat*). Naravno, ne kaže se i to
koji su jedni a koji drugi ajeti, već
se tvrdi da "tamne" ajete zna samo
Bog! Dakako, ovdje bi nam *Ez-Za-
mahšeri* prigovorio jer on iza riječi
Bog čita veznik "ve" u značenju *i* ili
a, kao sastavni veznik, a ne kao ra-
stavni.³⁸ Tako da je od prevodioca
zavisilo hoće li slijediti i u prijevodu
Kur'ana primijeniti *Ez-Zamahšeri-
jevo* mišljenje ili ne. *Ez-Zamahšeri*
kaže: "Ima ih koji prave pauzu iza
riječi (إِلَّا اللَّهُ) i započinju riječima:
(وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ),
te tumače da je značenje tamnih ajeta Allah
ostavio za svoje znanje..."

Prof. dr. Enes Karić, u svojoj knjizi
Kako tumačiti Kur'an, na 203. stran-
ci o ovoj problematici, u fusnoti 5.,
kaže da je Besim Korkut u prijeko-
du gore spomenutog ajeta slijedio
mišljenje *Ez-Zamahšerija*, te nije
stavio tačku poslije imena Allah,
tako da Islamska zajednica u BiH
u svom izdanju interveniše i "pre-
pravljajući" ovako³⁹: "A tumačenje nji-
hovo zna samo Allah. Oni koji su
dobro u nauku upućeni govore: 'Mi
vjerujemo u njih, sve je od Gospo-
dara našeg!'"⁴⁰ (*Ali Imran*, 7.).

Mi znamo da je *Ez-Zamahšeri*
bio *mu'tezilija*, a *mu'tezile* smatraju
da značenje *mutešabih* ajeta znaju i
oni koji su u nauku upućeni.⁴¹

Znači, *muhkem* je ajet koji, po svom
tekstu, ne dozvoljava oprečna tuma-
čenja. Sam tekst (نص) i vanjski smisao
koji on nudi su jasni, nedvosmisleni i
shvatljivi. Dok je *mutešabih* onaj ajet

koji nije jasan, nije iz teksta shvatljiv i
on može biti *mudžmel* (مجمّل), *muevvel*
(مأول) i *muškil* (مشكل).⁴²

Prema Musa Šahin Lašinu, u *mu-
tešabih* ajete spadaju i ajeti koji go-
vore o Bogu i Njegovim svojstvima
(صفات الله).

O *muhkem* i *mutešabih* ajetima,
Šerif Ahmeti u svom prijevodu i
komentarima Kur'ana, komentirajući
7. ajet iz sure *Ali Imran*, kaže sljede-
će: "U globalu, kur'anski ajeti imaju
jasno značenje, međutim, ima i onih
čije značenje nije potpuno jasno... Ovi
se ajeti nazivaju *mutešabih*, što znači:
nije im potpuno jasna namjera te se
iskazuju u općem načinu..."⁴³ Ovaj
ajet (III, 7.). Šerif Ahmeti je preveo
ovako: "Ali, osim Allaha niko ne zna
njihovo pravo značenje. Učenjaci
koji 'posjeduju' znanja kažu..." (*Ali
Imran*, 7.).⁴⁴

Iz prijevoda ovog ajeta vidi se
da Šerif Ahmeti nije slijedio mi-
šljenje *Ez-Zamahšerija* o pitanju
ove problematike u prevodjenju i
tumačenju ajeta.

Derogirajući i derogirani ajeti

Svaki uvod u tefsirsku nauku ra-
spravlja o važnom problemu tefsira
– "nasih" i "mensuh" ajetima. Na sa-
mom početku treba reći da je mno-
go autora danas koji odbacuju bilo
kakvu pomisao o postojanju derogi-
ranih (منسوخ) i derogirajućih (ناسخ)
ajeta u Kur'anu. U srži rasprave o ovo-
me počiva ajet 106. sure *El-Bekare*:
ما ننسخ من آية أو ننسها نأت بخير منها أو مثلها
– "Mi nijedan ajet ne dokinemo niti
ga u zaborav potisnemo..."⁴⁵ (*El-Be-
kare*, 106.).

Riječ *nesih* (derogacija) nastala je
od *neseha*, a znači: dokinuti, ukloniti,
dignuti, opozvati. U terminološkom

³⁴ *Poruka Kur'ana, prijevod i komentar: Mu-
hammed Asad*, s engleskog preveo: Hil-
mo Čerimović, *op. cit.*, str. 1023-1024.

³⁵ Enes Karić, *Uvod u tefsirske znanosti*, *op.
cit.*, str. 71.

³⁶ *Kur'ani-i, perktim me komentim* (pri-
jevod sa komentarom), prev. i kom. H.
Šerif Ahmeti, *op. cit.*, str. 32. Također,
Zerkeši prenosi predanje Ibn Abbasa
u kojem se tvrdi da svaki glas uzet od

jednog imena Božijeg, slavljen neka je
On. *Elif* je od *Allah*, *Lam* je od *Latif*,
Mim je od *Medžid*. (Vidi: Enes Karić:
Tefsir, *op. cit.*, str. 99.)

³⁷ *Ibid.*, str. 428.

³⁸ Enes Karić, *Kako tumačiti Kur'an*, *op.
cit.*, str. 202.

³⁹ *Ibid.*, str. 203.

⁴⁰ *Kur'an s prevodom*, preveo: Besim Kor-
kut, Saudijska Arabija, 1412. H., str. 50.

⁴¹ Za više vidjeti: Enes Karić, *Kako tuma-
čiti Kur'an*, *op. cit.*, str. 261.

⁴² Enes Karić, *Uvod u tefsirske znanosti*, *op.
cit.*, str. 136.

⁴³ *Kur'ani-i, perktim me komentim* (pri-
jevod sa komentarom), prev. i kom. H.
Šerif Ahmeti, *op. cit.*, str. 93.

⁴⁴ *Ibid.*, str. 93.

⁴⁵ Dr. Enes Karić, *Prijevod Kur'ana*, *op. cit.*,
str. 17.

smislu, nesh je čin kojim se stavlja van snage neki šerijatski propis novim šerijatskim propisom koji sadrži odredbu protivnu prijašnjem propisu.⁴⁶

Zerkeši u drugom svesku *Burhana* raspravlja o derogaciji u Kur'anu i tvrdi da su mnogi klasici napisali o tome zasebna djela. On također tvrdi da se imami u tefsiru slažu da nikome nije dopušteno tumačiti Kur'an bez poznavanja derogiranih i derogirajućih ajeta. Pravi smisao *nesha* Lašini vidi u Božijoj nakani da ljudima olakša.⁴⁷

Islamski istraživači se o pitanju derogacije u Kur'anu razilaze. Ebu Muslim El-Isfahani smatra da je vrlo teško, skoro nemoguće, govoriti o derogaciji u Kur'anu. Drugi smatraju da je derogacija u Kur'anu moguća. Neki o tome pretjeruju. Dželaluddin es-Sujuti je zauzeo središnji stav. On smatra da u Kur'anu ima oko dvadeset derogiranih ajeta.⁴⁸

Imam Šafija i većina njegovih pristalica te Ahmed ibn Hanbel (po jednoj predaji) zabranjuje bilo kakvu pomisao o tome da sunnet može derogirati Kur'an.⁴⁹

Šerif Ahmeti kaže: "Derogacija ili dokidanje jedne odredbe nekom drugom naziva se "neshun". Većina istaknutih islamskih učenjaka smatra da u Kur'anu postoji derogacija odredbe, citata. Nekoliko učenjaka ne prihvataju mogućnost suspenzije jedne odredbe ili nekog kur'anskog teksta te smatra da je u pitanju dokidanje dispozicija u prijašnjim objavama."⁵⁰

Šerif Ahmeti je smatrao da nije bilo derogacije u Kur'anu. Na 323. stranici svoga prijevoda i komentara Kur'ana kaže: "Većina islamskih učenjaka mišljenja su da je bilo derogacije, *nesha* u Kur'anu, dok njih

nekoliko, koje i ja podržavam, smatraju da nije bilo derogacije. Allah najbolje zna!"⁵¹

Figurativno izražavanje u Kur'anu

Kur'an upotrebljava riječi u njihovim osnovnom, temeljnom, leksičkom značenju. Ta upotreba je preovlađujuća u Kur'anu. Kur'an se ne oslanja na metaforu. Ona je prisutna u Kur'anu u onolikoj mjeri koliko je to neophodno. Neki čak smatraju da u Kur'anu nema metafore. Ibnu-l-Kass, Huvejzimentad, Zahiriti i drugi, metaforička tumačenja odbacuju. Medžaz je, po njima, brat laži, a Kur'an je čist od toga. Es-Sujuti, međutim, tvrdnju da je medžaz brat laži smatra ispraznom, *batil* tvrdnjom i napominje da bi se isključivanjem metafore iz Kur'ana isključio i njegov ljepši dio...⁵²

Sejjid Kutb, u svom djelu *تصويرالغني في القرآن*, kaže: "Krajem drugog stoljeća po Hidžri, počeo se razvijati tefsir. Međutim, umjesto da se učenjaci bave istraživanjem umjetničkih ljepota u Kur'anu (...), oni su se bavili pravnim (fikskim), sintaksičkim i morfološkim (problematikama), (...) te su izgubili šansu da ilustriraju jasnu sliku umjetničke ljepote u Kur'anu... (Ovo) je na nekoliko mjesta uspio Ez-Zamahšeri."⁵³

Šerif Ahmeti je u toku tumačenja Kur'ana imao na umu i metaforu (المجاز). Na 529. stranici prijevoda i komentara Kur'ana, tumačeći 80. ajet sure *En-Neml*, kaže slijedeće: "Termini: umrli, gluhi, slijepi, jesu *medžaz*, a aludiraju na ljude koji ne studiraju činjenice koje predstavlja Kur'an, koji neće da slušaju lijepe savjete, koje ne uzimaju pouku od događaja prijašnjih naroda, zato za njih nema nade

da će pronaći pravi put. Samo vjernici pažljivo slušaju i koriste se od kur'anskog učenja."⁵⁴

Zaključak

Iz svega navedenog u radu, može se zaključiti sljedeće:

- Rad, općenito, pruža uvid o doprinosu Šerifa Ahmetija na polju tumačenja Kur'ana na albanskom jeziku;
- Da je Šerif Ahmeti ostavio iza sebe ispisanu djelatnost na polju tumačenja Kur'ana na albanskom jeziku u islamskim časopisima na Kosovu, kao što su: *Takvim, Edukata-Islame* i *DituriaIslame*;
- Da je tumačenje Kur'ana potreba muslimana širom svijeta, da je važna oblast i problematika, a danas ujedno i veoma osjetljiva, jer pomoću pogrešnog i netačnog tumačenja deformira se kur'anska istina i poruka. Mnogi ljudi su pod utjecajem nekvalifikovanih tumačenja Kur'ana, skrenuli s pravih kur'anskih poruka, te takve osobe ne samo sebe nego i druge odvede u poguban svršetak;
- Da postoje prethodno određeni uvjeti za one koji se žele upustiti u tumačenje Kur'ana, tako da se ne može svako baviti tom temeljnom granom islamskih nauka;
- Da je tumačenje Kur'ana Šerifa Ahmetija bilo u duhu potreba naroda i vremena u kojem je živio i djelovao;
- Da je Šerif Ahmeti dobro proučio kur'anske znanosti, u tefsirskoj građi poznate kao *ulumu-l-kur'an*.

⁴⁶ Dr. Jusuf Ramić, *Tefsir – historija i metodologija*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2001., str. 37.

⁴⁷ Enes Karić, *Uvod u tefsirske znanosti*, op. cit., str. 145-146.

⁴⁸ Dr. Jusuf Ramić, *Tefsir – historija i metodologija*, op. cit., str. 37.

⁴⁹ Ibid., str. 149.

⁵⁰ *Kur'ani-i, përkthim me komentim* (prijevod sa komentarom), prev. i kom.: H. Šerif Ahmeti, op. cit., str. 52.

⁵¹ Ibid., str. 377.

⁵² Dr. Jusuf Ramić, *Tefsir – historija i metodologija*, op. cit., str. 130-131.

⁵³ Sejjid Kutb, *Ilustrimiartistiknë Kur'an*, Logos/A, Skopje, 2001., str. 36-37.

⁵⁴ Ibid., str. 529.

الموجز

تفسير القرآن الكريم باللغة الألبانية للحاج شريف أحمدي
(ITEMHA FIREŠ)

أزمير يوسف

معروف أن القرآن الكريم يمثل المصدر الأساسي الأول والأكثر أهمية للشريعة، وتستنبط منه الدروس والعبر الشاملة، والأحكام الفقهية، ومنظومة السلوك الإسلامي الكاملة. وهو الأساس لباقي العلوم الإسلامية كلها. إن تفسير الآيات القرآنية الكريمة يعتبر أحد أهم المجالات الإسلامية. ومنذ القدم يجذب هذا المجال اهتمام الكثيرين من الباحثين الإسلاميين، سواء في الماضي أو الحاضر. كانت عبر القرآن الكريم وما تزال المصدر الأساسي الذي ينهل منه المفكرون الإسلاميون، لذا كان هدف هذا البحث الإشارة إلى تفسير القرآن الكريم باللغة الألبانية للعالم الكوسوفي شريف أحمدي، والحديث عن الحاجة إلى تفسير القرآن الكريم وقيمه، وعن شريف أحمدي باعتباره أول مفسر للقرآن الكريم بأكمله باللغة الألبانية، وعن تفسير القرآن الكريم بروح العصر، وعن استخدام الحديث النبوي الشريف في تفسير القرآن الكريم، وعن كافة علوم القرآن. الكلمات الرئيسية: شريف أحمدي، الحاجة إلى تفسير القرآن الكريم وقيمه، التفسير بروح العصر، «علوم القرآن الكريم».

Summary

INTERPRETATION OF THE QUR'AN IN
ALBANIAN LANGUAGE BY H. ŠERIF AHMETI

Azmir Jusufi

As it is well known, the Qur'an is the first and most essential fundament of Shariah, wherefrom universal messages, teachings, legal regulations and the entire Islamic life etiquette is derived. It is also the foundation of all other Islamic studies. Exegesis of the messages of the noble Qur'an is one of the essential Islamic fields of study. This particular field has always attracted the attention of many Islamic scholars. The Qur'anic messages, as such, have always been the basic source of inspiration of the Islamic thinkers. Thus, the aim of this article is to point out to the interpretation of the Qur'an in Albanian language by a renowned 'alim from Kosovo, Šerif Ahmeti. The text relates about: the need and the value of the exegesis of the text of the Qur'an, about Šerif Ahmeti as the first interpreter of the entire text of the Qur'an in to Albanian language, about the methodology that he used in his interpretation, about the interpretation of the Qur'an in the spirit of the present time, about the use of the Hadith in interpreting the Qur'an and finally the Qur'anic studies known as 'ulumu-l-Qur'an.

Key words: Šerif Ahmeti, the need for and the value of interpretations of the Qur'an, interpretation in the spirit of the time, 'ulumu-l-Qur'an